

KANON (115) *sb m*

k- (101), c- (12).

-ã- (89), -a- (18); -ã- *BibRadz*, *BielKron* (7), *BiałKat* (4), *WujJud* (9), *CzechRozm*, *ModrzBaz*, *WujNT*; -a- *BudBib*; -ã- : -a- *KrowObr* (18 : 3), *WujJudConf* (3 : 1), *SkarJedn* (16 : 1), *SkarŻyw* (8 : 1), *CzechEp* (11 : 3), *NiemObr* (5 : 6), *LatHar* (2 : 1), *SarnStat* (1 : 1). ◇ -ón (2), -on (1) *BiałKat* (2 : 1). ◇ -on-.

sg *N* kãnon (24). ◇ *G* kãnonu (11). ◇ *D* kãnonowi (1). ◇ *A* kãnon (9). ◇ *I* kãnon(e)m (2). ◇ *L* kãnonie (15). ◇ *pl N* kãnony (11). ◇ *G* kãnonow (14); -ów (1), -(o)w (13). ◇ *D* kãnon(o)m (7). ◇ *A* kãnony (10). ◇ *I* kãnony (4). ◇ *L* kãnoni(e)ch (6), kãnonach (1) *CzechEp*.

Sł stp, Cn brak, Linde XVI – XVIII w.

1. *Postanowienia prawne władzy kościelnej, stanowiące regułę wiary i normę postępowania dla katolików; prawo, reguła kościelna, ustawy soborów i synodów [canon, kanon Łac sr] (76) : Diar 69 [2 r.]; I ftaǳe to było przyfło/ iż wųyųcy Biųkupi ná Koncylium Kãrtaginųkim przedtym ná piãali takowy Kãnon/ Aby Biųkup pierwųzego ųtholcã/ nieųmiał fię zwãc Kxiãżęciem Kãplãńųkim *KrowObr* 17; *BielKron* 155v, 194; *BiałKat* 288v *marg*, 326; to ieft iż ná vznãnie przywileiow koųciołã Rzymųkie⁸⁰ tãkie Kanonj ná Niceńųkim Koncjlium były. *SkarJedn* 108; ųłowã ųã tego to Kanonu: Wųyųcy Biųkupi w ųprãwach więtfųzych niechay wolnie do ųtolice Apoftolųkiey áppelluiã y do niey fię iãko do mãtki wćiekãiã. *SkarJedn* 108, 108, 245, 261; á S. Antoni proųzãc v ųtãrfųzych ųwych áby mu do ćieųnieyųzey Reguły wolno było wedle kanonow przenieųc fię/ ztrudnoųciã to vproųił *SkarŻyw* 543, 89 *marg*, 164, 165, 510; *CzechEp* 420; Mãiã Papieųniey v ųiebie pewny Poczët Kãnonow/ ktore Apoftolųkimi zowã *NiemObr* 75, 54 [2 r.], 56, 176 [3 r.].*

kanon o kim, o czym (7): Przeto teų Papieųz rownãiac ųie Bogu nawyųųųzemu/ tãkowy Kanon o tobie nápiųał/ mowiãc. *KrowObr* 25v; *WujJud* B7v, 208v, 263, L18; Zboru wtorego Kanon o ųtolicy Cãro[gróc]kiey/ mocy nie miał bez Papieųkieg[o] [po]zwolenia. *SkarJedn* [d9]v; *LatHar* 122.

W połączniu z nazwã soboru lub synodu, lub z przymiotnikiem od nazwy miejscowości, w której odbywał się sobór albo synod [w tymi G sb (12), G sb pl m pers (1), ai (4); kanon + nazwa (14), nazwa + kanon (3)] (17): *KrowObr* 17; *BiałKat* 288v, 326; *WujJud* L18; poniewãz fię to ųprzeciwi Kanonom Niceńųkim *SkarJedn* 181; co fię z Kanony oycow S. Niceńųkich nie zgodzi *SkarJedn* 183, 107, 108, 181, 182, 183, 184, [d9]v; ųłuchaymyų teų kanonu Syrmieńųkiego Konciliium *CzechEp* 249, 228, 229; w czym ich wãlãny kanon/ ųynodu Efeųkiego czwarty/ oųãdza. *NiemObr* 138.

W połączniu z numerem porzãdkowym danego zbioru kanonów [kanon + numer (6), nurner + kanon (4)] (10): w ųųoųtym y pięćdzieųiatnym Kanonie/ kthore Klemens zebrał y ųpiųał: Ty ųłowã tãm ųã. *KrowObr* 229v, 17; *BiałKat* 326; Kanon zãų 16. opuųciwųzy inųųe/ ktore teų ųã przeciwi X. K. tãk mowi. *CzechEp* 250, 228, 229, 250; *NiemObr* 56, 138; *LatHar* 121.

W połączniach szeregowych (2): *KrowObr* 26; Ale vchwyćiwųzy fię teų wųdy nieco/ [...] tãk z zakonu iãko y z Ewãnieųiey ųłow Boųzych: toų potym dopiero do nich náklãdł [...] wiele ųmrodliwych wųtaw/ praw/ Kanonow/ Extrãuãgãntow/ Klementyn/ Dekretow/ Dekretałow/ y inųųych bez licųby wymyųłow *CzechEp* 381.

W charakterystycznych połączeniach: kanon chwalebny, jasny, napisany, prawdziwy, przedniejszy (2), stary (2), święty (3); kanon koncylijum (4), Ojcow świętych, sejmu, synodu (3), synodowy, zboru (3); kanon dopuszcza, powieda, sprzeciwia się; słowa kanonu; kanonu słuchać, trzymać się; wedle kanonu (6); sprzeciwić się kanonom; przeciw kanonom czynić (2), działać się, postanowić; kanon (na-, s)pisać (4), odrzucać, przeczytać (4), ustawi(a)ć (2); z kanony zgodzić się; w kanonach napisano jest (2).

*Wyrażenia: »kanon apostolski« [szyk 8 : 2] (10): A słyżyłz tu/ co Apoštołskie Kanony w wálznych włáfnych kxięgach/ o żonach kápláńskich powiedáią? *KrowObr* 230, 230; *WujJud* 192v [2 r.]; *CzechEp* 229 [2 r.]; *NiemObr* 56; *LatHar* 120, 121, 122.*

*»kanon kościelny« [szyk 3 : 1] (4): *SkarJedn* 259; *SkarŻyw* 89; *WujNT* 35; tak wielka fie wkorzeniła złość: iż win y klátw przeciwko tákowym ták przez Kánony kościelne/ iáko też od ludzi wydáné [*tam a canone quam ab homine promulgatas JanStat* 244] [...] nie boią fie ná sobie znośić *SarnStat* 897.*

*Szeregi: »dekret a(l)bo kanon« (4): Dekrety álbo Kanony ná S. Trydentńskim Concilium o przenaświétfzey Swiátości Stołu Páńlkiego wczynione. *WujJud* B7v, 263, L18; *LatHar* 122. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].*

*»koncylijum i kanon« [szyk 3 : 1] (4): *KrowObr* 231; Mamy też Canony Apoštołskie/ y Coⁿcilia święte [...] ktore ten poft potwierdzáią *WujJud* 192v, 192v; *WujJudConf* 36v.*

*»kanon albo (i) postanowienie« [szyk 1 : 1] (2): *BiałKat* 288v; Co fie lepiej zrozumie z tych słów/ ktore tám miedzy kanony/ y poftánowienia kościelne/ piáne fą. *SkarJedn* 259.*

*»wedle kanonu i (to jest) prawnie« [szyk 1 : 1] (2): Lecż to nie ieft wedle kanonu (to ieft/ prawnie) ále wedle myśli ludzkich *SkarŻyw* 456, 89.*

*»kanon, (abo, i) prawo« = *canon et lex JanStat* [szyk 4 : 1] (5): Vftáwił wiele rzeczy kościelnych ták w práwie/ kanoniech/ iáko y w inych rzeczách. *BielKron* 163v; *SkarJedn* 114, 273; *SkarŻyw* 89; *SarnStat* 897. [*Ponadto w połączeniu szeregowyrn 1 r.*].*

*»kanon i (albo) ustawa« [szyk 2 : 1] (3): A ták Auguřtin był wypędzon áby był Bifkupem Hipponenńkim/ ácz fie słufznie wymawiał s tego Kanony álbo vftáwámi ktore fą piáne *BielKron* 160v; *NiemObr* 150; *WujNT* 35.*

2. Główna i niezmienna część mszy św. od „sanctus” do „Komunii kapłańskiej” [*canon, kanon Łac śr*] (32) : *SeklKat* X4; Kanon Papieski Wemńzale. Kánon záfię ieft/ iákoby iáki żebrátry płařtz/ ktory bywa z rozmáitego płaćia zlátány y vřzyty/ ták też Kanon ieftħ z látány y vřzyty/ od rozmáitych Papieřow. *KrowObr* 196v, 170, 198, Ss2v; [*Aleksander Papieř*] Vftáwił też kanon we mřzy/ y wodę s fołá swięćić/ też wino z wodą ku poświęceniu krwi swiętey. *BielKron* 149; *WujJud* 171 marg; *WujJudConf* 235 [3 r.]; Gdyř w Kanonie przed komunikowánim (iákom też tho iuř wřpominał) náchyliwřzy fie ksiádz ták pořzeptem mowi. *CzechEp* 241, 83 [2 r.], 151.

W charakterystycznych połączeniach: kanonu słowa; ustawić kanon, wyprawować; w kanonie mowić (3), stać, szemrać, szeptać.

*Wyrażenie: »kanon mszej (a. mszyce, a. missae)« (3): Myć tedy Kanonu *Miffae*, [...] przeciwko wálzym nieprawdam y fáłřzom nie przywodźimy *WujJud* 235; A kanon záś wielki ich mřzyce rzecz przeciwną twierdzi/ mowiąc iż ofiáruią (*facrosanctum corpus et sanguinem filij*) náświétfze ciáło y krew řyná Bořego. *CzechEp* 193, 83.*

Zestawienia: »kanon mniejszy, mały« [szyk 4 : 1] (4 : 1): Kanon Mniejszy bes ktorego żadna Mfza niebywa. Ták fie potz[yna]. *KrowObr* 169v; Izali ták ktory żydowin álbo Melchifedek mowił/ iáko thy w máłym Kánonie w koźdey Mfzy mowifz? *KrowObr* 183v, 188, Ss2; *CzechRozm* 194v *marg.*

»kanon wielki, więtszy« [szyk 7 : 2] (8 : 1): Vkařz tefz iefztze/ gdziec to rořkazał/ ábyř ty w Kanonie wielkim/ męřząc y krzyřuiąc znowu Syná Bořego/ ty řłowá řsemrał mowiać: Przyimi Boře tę offiařę do řiebie? *KrowObr* 184, 170, 170v [2 r.], 188v, Ss2; *CzechEp* 193 [2 r.], 286.

3. Spis ksiąg stanowiących podstawę jakiejś religii (5) :

a. *W religii katolickiej zbiór ksiąg uznanych przez Kościół za napisane pod natchnieniem Ducha Świętego, stanowiące tzw. Kanon Starego i Nowego Testamentu [canon – boże prawo BartBydg] (3) :* Abowiem řtářzy oycowie chcąc zábieřęc niebeřpieczeńřtwu/ áby křięgi ktore pořřly z domyřřu ludzkiego/ nie były mieřřáne miedzy ty ktore oprocř wářpienia pořřly z ducha řwiętego/ tedy ie pořpołu zebráli w ieden regeřtr ktore nářwáli Kanon *BibRadz* I 481; Bo y řáme przezwiřká podawiař mi do tego drogeř/ ábych Kánonikámi zwał tych/ ktorziby řię w kanoniech/ to iefř/ w náukách Biblię [qui canonicis bibliis] naywięcey ćwicřyli *ModrzBaz* 131v; *SkarřZyw* 364.

b. *U Żydów zbiór ksiąg uznawanych za natchnione od Bogu i święte (2) :* Druga hiřtorya o Dánielu/ ktorey nie mářz w Żydowřkim kanonie *BielKron* 111, 97.

4. Wyznanie wiary (tu o innowiercach) (1) :

Szereg: »kanon albo wyznanie« (1): A tego Kanonu álbo wyznánia Berengáryuřowego znác iřeř nie czytał: bo tám tych terminow niemářz/ ktore ty tu wřpominałř: ále rewokuiąc Berengáryus řwoie odřzczepieřństwo/ ták wierzy y wyznawa iáko y Papieř Nicolaus *WujJud* 171.

5. Reguła językowa, prawidło (1) :

Szereg: »kanon albo prawidło« (1): Rozumiem temu/ z kąd to wrořřo/ átoři to oni miedzy nas wnieřřli/ ktorzy w řřkořach wřřyřzawřřzy/ omnia nomina Hebraea/ řeu barbara/ eřře indeclinabilia/ domnimáli/ áby to ták byřo y w nářzem ięřyku/ Lecř nářz ięřyk dáleko ma inřřzy á rozny řpořob mowienia od Láćinřkiego/ przeto teř on kánon/ álbo práwidřo/ niema nic do nářzey rzecřy. *BudBib* cv.

Synonimy: 1. artykuł, dekret, koncylijum, mandat, postanowienie, prawidło, prawo, statut, uchwała, ustanowienie, ustawa; 4. konfessyja, wyznanie; 5. prawidło, prawo, reguła.